

známe. Prvou Schröttovou známou prácou je práve cyklus nástropných malieb košickej radnice. Odvtedy pracuje umelec sústavne pre mesto Košice a pre jeho poddanské obce a roku 1789 získava v Košiciach aj občianske práva. Roku 1790 sa stáva učiteľom na mestskej kresliarskej škole. Tu učí aj Jozefa Szentpéteryho, jedného z popredných zlatníkov 19. storočia v Uhorsku, tento však vo svojich spomienkach jeho vyučovacie metódy dosť odsudzuje.¹⁸ Pri vypracovaní návrhu maliarskeho cyklu, určeného pre výzdobu siení košickej radnice, sa nám však zdá, že Schröttovi práve jeho akademické školenie umožnilo opustiť spôsob zastaralého alegorického vyjadrenia a nahradiť ho pri väčšine výjavov určených na dekoráciu siení historickými cyklami aktuálnejšieho obsahu. Popri pedagogickom pôsobení a neskorobarokových tabulových a nástenných obrazoch, ktoré maľoval ináč bez pozoruhodnejšej invencie, musíme u Schrötta oceniť aj túto — napokon nerealizovanú — stránku jeho činnosti. Schröttov prínos pre súčasné umenie určujú jeho tri veduty, čerpajúce tematicky zo Slovenska: Studenovodské vodopády, Červený Kláštor a Tatranský vodopád. Tieto farebné grafiky, vydané vo Viedni na prelome storočia, boli vyhotovené podľa Schröttových náčrtov, zachytených priamo v prírode.¹⁹ Ich nové, i keď ešte troška neisté krajinárske poňatie ukazuje už cestu smerujúcu k názoru 19. storočia. Keďže Schrött získal meštianske právo už roku 1789, môžeme si len teoreticky postaviť otázku, či by mu bol košický mestský magistrát toto právo udelil s prihliadnutím na uvedené veduty, kliesniace cestu novému krajinárskemu videniu. Nazdávame sa, že takáto domnienka nie je opodstatnená. Pre obdobie konca 18. storočia, v ktorom sa staré spája s novým, je však konzervatívne riešená radničná freska rovnako príznačná ako veduta raziacca cestu novému krajinárskemu názoru. Naše znalosti o Schröttovom diele budú ucelené, samozrejme, iba vtedy, keď sa oboznámime s obidvoma jeho tvorivými metódami aj s ich dvojakými výsledkami.

Keďže umelec nikde presnejšie neoznačil historické udalosti, ktoré navrhol zobraziť, nemáme presnú predstavu o tom, aký by bol býval cyklus, realizovaný podľa jeho návrhov na výzdobu poschodia. Iba v jednom prípade, pri téme Ars Politica, nám obľúbená ikonológia Cesara Ripu naznačuje potencionálne možné riešenie. V jej reedí-

cii z 18. storočia je vyobrazená totiž aj táto téma.²⁰ (Obr. 7.) Ústrednou postavou obrazu je tu ženská figúra, ponášajúca sa na Spravodlivosť, v ruke s váhami a zväzkami, oči však nemá previazané. V pozadí vidíme aj Lykurga, dávajúceho ústavu Spartanom, ktorý vystupuje aj v Košiciach pri figúre stelesňujúcej Ars Politica. Na tento výjav sa mali napojiť ďalšie zamýšľané výjavy, ktoré mali ešte podrobnejšie ilustrovať ústrednú tému.

Podľa maliarovho programu mali teda nástropnú maľbu schodiska košickej radnice, predstavujúcu uhorské právo, dopĺňať na poschodí vyobrazenia „dobrej a zlej vlády“ zo starovekých dejín, ktoré mali všeobecný význam a svojimi moralizátorskými poučkami sa nenapájali bezprostredne na ideu apoteózy šľachtického práva, tak dôležitú pre predstavenstvo mesta. Preto bolo treba navrhované výjavy zavrhnúť a hľadať také témy, ktoré mali aj bezprostrednú súvislosť s oslavným výjavom šľachtického práva. Dostávame sa konečne k otázke, ako vznikla nástropná maľba apoteózy Jozefa II., ktorá nahradila zamýšľaný cyklus, a v akom vzťahu je táto nástenná maľba k výjavu nad vchodovým schodiskom.

Maliarsky program bol vyhotovený ešte za vlády Márie Terézie, je datovaný 11. júlom 1780, nástropná freska sa však realizovala — ako na to poukazuje aj datovanie spisu pripevneného na klenbu — už za samostatnej vlády Jozefa II. Pre súčasného diváka bola súvislosť medzi zobrazeným uhorským šľachtickým právom a výjavom apoteózy Jozefa II. jednoznačná. Dnešný pozorovateľ musí však už pátrať po tom, aká to bola vlastne listina, ktorá bola východiskovým impulzom apoteózy Jozefa II. Táto listina je kľúčom na určenie obsahu nového nástropného obrazu; história tohto obrazu, identifikovanie jeho plného obsahu, ako aj jeho neskoršie osudy umožňujú potom tento výklad ešte ďalej spresňovať. Odpis kráľovského dekrétu, umiestneného na strope, ktorý sa zmieňuje o nedotknuteľnosti a o zachovaní výsad krajinských stavov, je, ako to vysvitá aj z preambuly, iba skrátenou verziou rozsiahlejšej listiny. Spoznávame v ňom dokument, ktorý Jozef II. rozoslal pri svojom nastúpení na trón všetkým uhorským stoliciam a správnym centráram. (Plné znenie tejto listiny uvádzame v poznámke.²¹) V prvej časti dokumentu sa hovorí o smrti Márie Terézie a o jej vladárskych zásluhách. V druhej časti Jozef II. oznamuje, že v zmysle 1. a 2. arti-